

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ 2018

A.

Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, (είναι) να αναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις (ή τα ξεχωριστά πνεύματα) να φτάσουν στο μάθημα που προηγουμένως είπαμε ότι είναι το ανώτερο, δηλαδή και να δουν το αγαθό και να ανεβούν εκείνο τον αναφορικό δρόμο, και, αφού ανεβούν και δουν αρκετά (το αγαθό), να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται. Και ποιο είναι αυτό; Το να μένουν συνεχώς εκεί ψηλά, είπα εγώ, και να μη θέλουν πάλι να κατεβαίνουν κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες, ούτε να παίρνουν μερίδιο από τους κόπους και τις τιμές εκείνων, είτε είναι μικρότερης είτε μεγαλύτερης σημασίας. Έπειτα, είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν σ' αυτούς να ζουν καλύτερα.

B1.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Έργο των ιδρυτών της πολιτείας («των οικιστών») είναι να ενδιαφερθούν για την εδραίωση της ιδανικής πολιτείας, δηλαδή να οδηγήσουν τα ξεχωριστά πνεύματα («τάς βελτίστας φύσεις»), τους φιλοσόφους, στην αρετή και στη θέαση του αγαθού («μέγιστον μάθημα») και να μην τους αφήνουν να αδρανούν μένοντας μακριά από την πολιτική ζωή («μη επιτρέπουν αυτοῖς ὄ νυν επιτρέπεται»).

«τών οικιστών»: Με τη λέξη αυτή ο Σωκράτης εννοεί τον εαυτό του και τους συνομιλητές του, μαζί με τους οποίους οραματίζεται την ιδανική πολιτεία και προσπαθεί να την κάνει πράξη.

«τάς βελτίστας φύσεις»: Με τον όρο «φύσις» ο Πλάτων εννοεί τα ελαττώματα και τα προτερήματα που προϋπάρχουν μέσα στον άνθρωπο, που τα διαθέτει από τη φύση του. Αυτά μπορεί να τα καλλιεργήσει και να τα βελτιώσει αλλά όχι να τα αλλάξει ουσιωδώς. Αυτή η «φύσις» παίζει καθοριστικό ρόλο στην εκλογή του άριστου βίου. Συγκεκριμένα, με τον όρο «βελτίστας φύσεις» ο Πλάτων εννοεί τις εξαιρετικές προσωπικότητες, τους χαρισματικούς ανθρώπους που υπερέχουν σε αρετές από τους υπόλοιπους, δηλαδή τους φιλοσόφους, και που μπορούν με την κατάλληλη παιδεία να φτάσουν στη θέαση του αγαθού. Αυτοί ανήκουν στην τάξη των φυλάκων. Ο Πλάτων πιστεύει ότι δε διαθέτουν όλοι οι άνθρωποι αυτές τις πνευματικές ικανότητες (όπως για παράδειγμα αυτοί που ανήκουν στην τάξη των δημιουργών) και συνεπώς, δεν μπορούν να δουν το αγαθό.

«μέγιστον μάθημα» : ο ορισμός του αγαθού :Με τον όρο «μέγιστον μάθημα» ο Πλάτων εννοεί την ύψιστη γνώση, το αγαθό. Σύμφωνα με το σχόλιο του σχολικού εγχειριδίου ο Πλάτωνας δε δίνει μια σαφή ερμηνεία γι' αυτόν τον όρο, που είναι από τους βασικότερους στο

φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. «Αγαθόν» πάντως είναι :

- α) το «είναι» και ό,τι διατηρεί το «είναι»,
- β) η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα,
- γ) ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη.

Η έκφραση «αυτό τό αγαθόν» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης. Πάντως ήδη στην αρχαιότητα το «Πλάτωνος αγαθόν» ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

Οι χαρακτηρισμοί του αγαθού

Στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου ο Πλάτωνας, διά στόματος Σωκράτη, θα χαρακτηρίσει το αγαθό ως εξής: α) το αγαθό είναι η **μεγαλύτερη αξία** («μέγιστον μάθημα»), αφού αυτό πρέπει να κατακτήσουν όλοι οι άνθρωποι και κυρίως όσοι πρόκειται να αναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας, β) το αγαθό **μπορεί να προσεγγιστεί** («άφικέσθαι», «ίδειν», «ἴδωσι»), γ) η **κατάκτησή του είναι** δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα («ἀναβήναι», «ἀνάβασιν», «ἀναβάντες»). Πρόκειται για μια ανοδική πορεία, που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ήθους.

B2.

Ο Σωκράτης αναιρεί τη θέση του Γλαύκωνα

A) Ο Σωκράτης αντικρούει την άποψη του Γλαύκωνα και υποστηρίζει ότι ο ηθικός εξαναγκασμός των φιλοσόφων δεν είναι άδικος, καθώς θα συμβάλλει με τη βοήθεια του νόμου στην ευδαιμονία όλων των πολιτών και όχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας. Βλέπει, λοιπόν, το δίκαιο από τη σκοπιά του συλλογικού συμφέροντος.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί η πολύ μεγάλη σημασία που είχε ο νόμος για τον Πλάτωνα, κάτι που φαίνεται και στο διάλογο «Κρίτων». Εκεί, ο νόμος προσωποποιείται και συνδιαλέγεται με το Σωκράτη. Ο μύθος αυτός εκφράζει τη θεμελιώδη θεωρία του «Κοινωνικού συμβολαίου». Σύμφωνα μ' αυτό, κάθε πολίτης που νοιάζεται για την πόλη του οφείλει να τηρεί τους νόμους και να παραμερίζει το προσωπικό του συμφέρον, για να εξασφαλίσει τη συνοχή και την ομαλή συμβίωση μέσα σ' αυτή. Αυτή τη στάση, άλλωστε, ακολούθησε μέχρι το τέλος της ζωής του και ο ίδιος ο Σωκράτης και το ίδιο θεωρεί ότι πρέπει να κάνουν και οι φιλόσοφοι.

B) Τα μέσα του νόμου για την επίτευξη της ευδαιμονίας του συνόλου

Στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου ο νόμος προσωποποιείται και φαίνεται να χρησιμοποιεί τα παρακάτω μέσα για να οδηγήσει όλες τις κοινωνικές ομάδες στην ευδαιμονία:

«συναρμόττων τούς πολίτας πειθοῖ τε και ανάγκη»

Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο (το «επιθυμητικόν» πρέπει να υποτάσσεται στο «θυμοειδές» και το τελευταίο στο «λογιστικόν»), όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία. Αν όμως ο πολίτης είτε από φιλαυτία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητος του, τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου του σωφρονέστερου *{βλέπε εισαγωγή σχολικού εγχειριδίου}*. Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την **πειθῶ** και τη **βία** (Πλάτων, Νόμοι, 722b: ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθῶ με τη βία).

Με την **πειθῶ**, με τη χρήση δηλαδή λογικών επιχειρημάτων και με την παιδεία πρέπει οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες.

Υπάρχουν όμως και κάποιοι πολίτες, οι οποίοι δεν πείθονται με το λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η **βία**. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από το νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στον «άπειρον παιδείας όχλον», στον οποίο ο φιλόσοφος-νομοθέτης θα επιβάλλει στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, αλλά και στους πεπαιδευμένους που δεν έχουν συνετιστεί με την πειθῶ και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από το δημόσιο βίο. Αυτός ο λιτός και ευσυνειδητος τρόπος ζωής αναφέρθηκε και στην εισαγωγή του βιβλίου μας: τόσο οι φύλακες όσο και οι φιλόσοφοι-βασιλείς δεν είχαν προσωπική περιουσία, πολυτελείς κατοικίες, δε διέθεταν ούτε καν οικογένεια για να είναι απερίσπαστοι στο λειτούργημά τους. Είναι φανερό λοιπόν ότι ο νόμος, μέσω της δικαιοσύνης, οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλων των πολιτών και να υποχρεώνει τους ικανούς να ασκήσουν την εξουσία.

B3.

1. Κέφαλο
2. Χορό
3. Εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί
4. επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα.
5. την Τυραννίδα.

B4α.

ἀφικέσθαι → αφαιρετικός
εἶπον → ρήμα
ἰδεῖν → ιδέα
μεταδιδόναι → παράδοση

B4β.

«**ἀγαθόν**» : Η ανάπτυξη της γεωργίας στην περιοχή μας, είχε ως αποτέλεσμα την παραγωγή πολλών αγαθών, όπως λαχανικά και φρούτα.

«**πόνων**» : Οι ισχυροί πόνοι στο κεφάλι τον οδήγησαν εσπευσμένα στο νοσοκομείο.

«**φαιλότεραι**» : η συνεχόμενη εκλογή πολιτικών αμφιβόλους αξίας, οδηγεί σε έναν φαύλο κύκλο πολιτικής και κοινωνικής ανασφάλειας.

Γ1.

Η ρητορική είναι ανάλογη τη διαλεκτική. Γιατί και οι δύο ασχολούνται με θέματα που, κατά κάποιον τρόπο, αποτελούν μέρος των γνώσεων όλων των ανθρώπων και δεν ανήκουν στο περιεχόμενο μιας διακριτής επιστήμης. Για τον λόγο αυτό όλοι λίγο πολύ ασκούν και τη μία και την άλλη. Όλοι, πράγματι, ως ένα βαθμό δοκιμάζουν και να κριτικάρουν ή να υποστηρίξουν ένα επιχείρημα και να υπερασπιστούν τον εαυτό τους ή να γίνουν κατηγοροί. Μόνο που οι περισσότεροι άνθρωποι τα κάνουν όλα αυτά τυχαία, χωρίς σχέδιο, ενώ άλλοι από μία συνήθεια ως αποτέλεσμα άσκησης. Επειδή όμως και οι δύο αυτοί τρόποι είναι δυνατοί είναι φανερό ότι τα πράγματα αυτά μπορούν να γίνουν και με την εφαρμογή μίας ορισμένης μεθόδου. Μπορούμε, πράγματι, να ψάξουμε με με μυαλό μας και να βρούμε γιατί κάποιοι πετυχαίνουν ενεργώντας από συνήθεια κι άλλοι ενεργώντας στην τύχη. Όλοι τότε θα συμφωνήσουμε ότι αυτού του είδους η διερεύνηση είναι στην πραγματικότητα, το έργο μιας τέχνης.

Γ2.α.

Ἀφωρισμένης: ἀφωρίσθη
Ἵπέχειν: ὑπόσχες
Πολλῶν: πλείσταις

Δρῶσιν: δρώντων

Γ 2. β.

Τά δέ τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἄν ὁμολογήσαι / ὁμολογήσειε τεχνῶν ἔργα εἶναι

Γ 3. α.

Διαλεκτικῆ: δοτική αντικειμενική στο «ἀντίστροφος»

Ἐξετάζειν: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ρῆμα «ἐγχειροῦσιν»

Θεωρεῖν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο ρῆμα «ἐνδέχεται»

Ἔργον: απλό κατηγορούμενο στο «τό τοιοῦτον» από το συνδετικό απαρέμφατο «εἶναι»

Γ 3. β.

Ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρως ἐνδέχεται

Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση.

Εκφέρεται με οριστική για να δηλώσει αίτιο πραγματικό.

Γ 3. γ.

Τῶν μέν πολλῶν: γενική διαιρετική στο «οἱ μέν»

Εἰκῆ: επίρρημα (ἢ δοτική) του τρόπου στο ρ. «δρῶσιν»

Ταῦτα: σύστοιχο αντικείμενο στο ρ. «δρῶσιν»

Διά συνήθειαν: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρ. «δρῶσιν»